

دانشگاه تهران

دانشکده بهداشت

پایان نامه :

برای دریافت درجه فوق لیسانس علوم بهداشتی M.S.P.H.

در رشته ~~بیمه~~ بسازی

موضوع :

بررسی وضع بهداشت محیط در هتل ها و مسافرخانه ها

در شهر تهران

براهنمائی :

جناب آقای دکتر مشقایی استاد محترم گروه بهداشت محیط

نگارش :

محمد رسولی

سال تحصیلی ۱۳۵۰ شمسی

تقدیم به :

استاد ارجمند و گرامی جناب آقای دکتر مشقالی

شمع محفل علم و ایمان .

فهرست مطالب

ردیف	عنوان	صفحه	ردیف	عنوان	صفحه
۱	پیش گفتار	۵	۱۶	بررسی وضع فاضلاب و طرق دفع آن	۳۴
۲	مقدمه	۷	۱۷	" سرویس دستشوئی و حمام	۳۶
۳	فصل اول، تاریخچه اقدامات بهداشتی	۱۰	۱۸	" وضع کلی ملاقه‌ها و حوله‌ها	۴۱
۴	اقدامات اولیه بهداشتی	۱۰	۱۹	" نظافت و ضد عفونی محیط	۴۴
۵	نظارت سازمان جلب سیاحان	۱۳	۲۰	" وضع شستشو و ضد عفونی محیط	۴۹
۶	تدوین آئین نامه‌ها	۱۵	۲۱	" وضع جمع آوری و دفع زباله	۵۱
۷	فصل دوم، تعداد و موقعیت	۱۸	۲۲	" وجود حشرات و جوندگان	۵۳
۸	تعداد کل مهمانخانه‌ها	۱۸	۲۳	" تجهیزات دیگر مهمانخانه‌ها	۵۶
۹	موقعیت و تراکم مهمانخانه‌ها	۲۲	۲۴	ب، بررسی وضع بهداشتی در	
۱۰	فصل سوم، بررسی بهداشتی	۲۴	۵۹	رستورانهای املاک عمومی	۵۹
۱۱	الف، بررسی وضع بهداشتی در		۲۵	تنظیم جداول بهداشتی	۵۹
۱۲	هتل‌ها و مسافرخانه‌ها	۲۴	۲۶	بررسی اختصاصات ساختمانی	۵۹
۱۳	تنظیم جداول بهداشتی	۲۵	۲۷	" وضع آشپزخانه	۶۱
۱۴	بررسی اختصاصات ساختمانی	۲۵	۲۸	" وضع فاضلاب	۶۳
۱۵	" وضع تهویه - تامین حرارت	۳۰	۲۹	" سرویس توالت	۶۵
			۳۰	" آب آشامیدنی و مصرفی	۶۵
			۳۲	" وضع آب آشامیدنی و مصرفی	

فهرست مطالب

فهرست جداول

صفحه	عنوان	ردیف	صفحه	عنوان	ردیف
۲۷	الف، جداول بهداشتی مهمانخانه ها	۱	۶۸	بررسی نظافت و ضد عفونی محیط	۳۱
۲۷	اختصاصات ساختمانی	۲	۷۰	" بهداشت مواد غذایی	۳۲
۳۱	وضع تهویه و تامین حرارت	۳	۷۲	" شستشو و ضد عفونی ظروف	۳۳
۳۳	وضع آب مشروب	۴		" نظافت و بهداشت فردی	۳۴
۳۵	وضع فاضلاب	۵	۷۲	کارکنان	
۳۷	سرویس دستشویی	۶	۷۷	" جمع آوری زباله	۳۵
۴۲	وضع نظافت ملاقه ها	۷	۷۷	" وجود حشرات و جوندگان	۳۶
۴۵	نظافت محیط	۸	۸۰	د، شرایط لازم و استانداردهای موجود در بهداشت محیط زیست	۳۷
۵۰	وضع شستشوی ظروف	۹		فصل چهارم و نتیجه گیری و -	۳۸
۵۲	وضع زباله	۱۰	۸۳	پیشنهادات	
۵۴	وجود حشرات و جوندگان	۱۱		خلاصه بررسی و نتیجه گیری	۳۹
۵۷	تجهیزات دیگر مهمانخانه	۱۲	۸۳	کلی	
۵۹	ب، جداول بهداشتی رستورانها	۱۳	۸۷	روشهای اصلاحی پیشنهادی	۴۰
۶۰	اختصاصات ساختمانی	۱۴	۹۲	اقدامات انجام شده	۴۱
۶۲	وضع آشپزخانه	۱۵			
۶۴	وضع فاضلاب	۱۶			
۶۶	سرویس توالت	۱۷			

فهرست جداول

فهرست تصاویر

صفحه	شرح	ردیف	صفحه	عنوان	ردیف
۴۰	وضع توالت	۱	۶۷	وضع آب اشامیدنی و مصرفی	۱۸
۴۰	نوع دستشویی	۲	۶۹	وضع نظافت محیط	۱۹
۴۳	طرز استفاده از وسائل خواب	۳	۷۱	وضع بهداشت مواد غذایی	۲۰
۴۳	طریق شستشوی البسه	۴	۷۳	شستشوی ظروف	۲۱
۴۷	روش نظافت محیط	۵	۷۴	بهداشت فردی کارکنان	۲۲
۷۴	وضع ظاهری کارکنان	۶	۷۸	وضع زیباله	۲۳
			۷۹	وضع حشرات و جوندگان	۲۴

بنام خدا

پیش‌گفتار: آنچه که در این رساله بیشتر مورد توجه قرار گرفته است موضوع بررسی وضع بهداشتی هتل‌ها و مسافرخانه‌های شهر تهران می‌باشد. بخصوصی در محدوده مورد مطالعه که شامل هتل‌ها و مسافرخانه‌های انتخاب شده از تعداد کل آنهاست. در خلال مباحث مربوط به وضع کلی بهداشتی اینگونه اماکن، مختصری هم راجع به تاریخچه کنترل بهداشتی آنها، نحوه دخالت سازمان جلب سیاحان و روش کنترل این مؤسسه و تصویب‌نامه‌های موجود در مورد هتل‌ها، گفرائیها و جلسات مربوط به درجه بندی این اماکن و آئین نامه‌های مربوطه بآنها. در مورد صندای تدوین این آئین نامه ها و مقررات و موارد دیگر بحث و گفتگو بمیان آمده است.

این رساله تحت نظر جناب آقای دکتر مثقالی ریاست محترم دپارتمان بهداشت محیط و استاد کرسی دانشکده بهداشت تهیه و تنظیم گردیده است.

ابتدا با موافقت جناب آقای دکتر مثقالی به بررسی وضع بهداشتی هتل‌ها و مسافرخانه‌ها مبادرت گردید. سپس در طی این مطالعات از راهنماییهای آقای مهندس صمیمی و آقای مهندس اتحادیه اعضای گروه بهداشت محیط مسائل مورد بحث بررسی گردید و پس از نتیجه‌گیری برشته تحریر درآمد.

پوشیده نیست که در این رساله حتی المقدور مطالب به اختصار برگزار شده است. مخصوصاً در بعضی مسائل زیاد اطاله کلام حاصل نگردیده است. در مورد

وضوح کلی بهداشتی که موضوع اصلی مورد بحث میباشد ، حتی الامکان اطراف وجوانب
مطلب سنجیده شده بویژه در تنظیم جداول نکات دقیق و اساسی مد نظر قرار گرفته
است . از ارباب بصیرت مستدعی است که با نظر کمیما اثر خود بر این مجموعه بنگرند و
اگر ایرادی بر آن وارد است با کمال نطف تذکر دهند ، که موجب نهایت تشکر خواهد
گردد .

در ضمن از آقای دیانتی که بذل مرحمت نموده و در تنظیم جداول این جزوه
نهایت کوشش و جدیت را بهر از داشته و مساعدت بی دریغ فرموده اند کمال تشکر
و امتنان دارم و از این که بواسطه اختصار کلام از ذکر نام سایر آقایان صرف نظر گردید
عذر میخواهم و از خداوند بزرگ موفقیت روز افزون استادان و دوستان گرامی را مسئلت
مینمایم .

بانقشی که بهداشت در کلیه شئون اجتماعی دارد بخصوص در ممالک
پیشرفته یکی از ارگان بقای اجتماع را تشکیل میدهد این امر مسلم میشود که موضوع
بهداشت ^{عمومی} عاقل کمال اهمیت و شایان نهایت دقت و توجه است . لازم بتذکر نیست
که بهداشت کلمه ای کلی بوده و دامنه و گسترش زیادی دارد . با اقتصار باید
گفت که در تمام فعالیت های حیاتی وجد و جهد های روزمره با آن سروکار داریم .
حال لازم است بدانیم که چگونه این موضوع با ارزش و مهم را مد نظر قرار داده و
از آن ~~فصل~~ نشویم . هر آن که در یک اجتماع موضوعی مورد توجه قرار گیرد تا همین
بهداشت و سلامتی نیز همراه با آن ذکر میشود . در فعالیت های صنعتی ، آموزشی ،
اقتصادی ، فنی ، اجتماعی و خلاصه کلیه گوشه های بشری موضوع بهداشت شایان
نهایت توجه است . این امر موجب شده است که در ممالک متمدن و در حال پیشرفت
روز بروز تا همین بهداشت فردی و اجتماعی بیشتر مورد دقت قرار گیرد . در مملکت ما
که همگام با غافله تمدن بشری به پیش میرود ، این نکته از نظر درونمانده است و
مسئولین امور در تاءمین بهداشت و رفاه اجتماعی همت بیشتری گما رده و آنرا سرلوحه
برنامه های متمدن خود قرار داده اند . بخصوص در امر بهداشت ^{عمومی} و بهداشتی معیشت
زیست در شهرها و روستاها ، نهایت سعی و اهتمام مبذول میگردد . یکی از این مسائل
بهداشتی که بنوبه خود مخصوصاً در شهرها اهمیت بسزائی دارد بالا بردن سطح

بهداشت فردی و اجتماعی است در اماکن عمومی بویژه نقاطی که بیشتر مورد توجه و استفاده انثريت مردم اعم از داخلی و خارجی قرار میگیرد . مانند هتل ها ، و مسافر-خانه ها و خلاصه محلهائی که افراد مختلف با عقاید و رسوم متفاوت و ملیت های گوناگون را در خود می پذیرند .

بررسی و کنترل وضع بهداشتی اینگونه اماکن و بالا بردن سطح بهداشت در آنها ، و تطبیق شرایط محیطی آنها با استانداردهای موجود بین المللی گذشته از اینکه سلامتی جسمی ، روحی ، اجتماعی مراجعین را تأمین میکند آبرو و حیثیت مملکت را نیز حفظ مینماید زیرا توریست ها و سیاحان خارجی در مدت اقامت خود در هتل ها اوضاع و شرایط محیطی اطراف را بدقت مورد توجه و بررسی قرار میدهند و آنرا سمبل و نمونه وضع کلی آن شهر یا مملکت میدانند . حتی نحوه برخورد و وضع ظاهری افراد نیز از نظر تیزبینان ایشان دور نمی ماند . اینست که باید کوشش کرد تا وضع بهداشتی هتل ها و مسافر خانه ها که مورد استفاده دائم مهمانان داخلی و خارجی است ، حتی المقدور با وضع بهداشتی آنها در نقاط دیگر در ممالک مترقی قابل تطبیق باشد بخصوص که مملکت ما در ردیف ممالک پیشرفته یا در حال پیشرفت بوده و همواره جنها نگردان و سیاحان خارجی را بخود جلب میکند .

با توجه به نکات فوق که در صد در آمد م تحقیقاتی در این زمینه انجام ^{بود} داده و وضع بهداشتی هتلها و مسافر خانه ها را از نزدیک بررسی نماید باید گفت در

این راه نیز کم و بیش مشکلاتی وجود داشت ولی با لطف و رحمت استادان ارجمند
و دوستان گرامی به هدف نائل و به حل این مسائل موفق شدم و این مجموعه را برشته
تعمیر در آوردم که البته اذعان دارم که این رساله خالی از نقص نیست ولی امکانات
و شرایط محدود و موجود در گردآوری این جزوه نیز باید در نظر گرفته شود. در هر
حال قضاوت بعهده خواننده عزیز واگذار میشود.

م - رس - ولسی

فروردین ۱۳۴۹

فصل اول

در این فصل مختصری راجع به تاریخچه اقدامات و فعالیت های بهداشتی و نحوه نظارت و کنترل مؤسسات بهداشتی و غیربهداشتی در گذشته و حال و همچنین روش تدوین آئین نامه های موجود و درجه بندی در مورد امکن عمومی بحث میگردد .

۱- اقدامات اولیه بهداشتی :

تا آنجا که مدارک و شواهد و پرونده های موجود نشان میدهد . مسئولیت کنترل و بازرسی بهداشتی در شهر تهران بعهده اداره کل بهداری شهرداری سابق بوده است . اکیپ های بازرسی بتعداد انگشت شمار قسمت بهداشت شهری را اداره میکردند . بازرسی بهداشتی از کلیه مغازه ها و همچنین کارگاههای تهیه و فروش مواد غذایی ، گرمابه ها ، آرایشگاهها و غیره بازدید مینمود . در ضمن برنامه های بازدید از هتلها و مسافرخانه ها نیز گاه گاه بموازات برنامه های دیگر قابل اجرا بود است . این موضوع واضح است که مسئولیت بهداشتی شهر وسیعی مانند تهران را نمیتوان با کادر کوچک و محدودی این چنین بعهده گرفت و درصد دست یافتن به نتایج و ثمرات مفید و قابل توجهی نیز بود . زیرا وسعت منطقه فعالیت و گسترش دامنه عملیات خود مستلزم کادر وسیع و وجود امکانات وسیعتر است . تا بتوان نتایج مفیدی بدست آورد .

این است که بازرسیها و کنترل بهداشتی در آن زمان فقط جنبه مقدماتی و ابتدائی داشته است . نبودن قوه اجرائی مناسب و کافی و همچنین نبودن آئین نامه ها و مقررات قابل اجرا و لازم نیز مزید بر علت بوده است . از طرفی حصول نتایج نسبتاً مفید در مورد بالا بردن سطح بهداشتی اماکن عمومی بیشتر مستلزم همکاری مؤسسات دیگر از جمله شهرداریها نیز بوده است .

بازرس بهداشتی در صورت نواقص آنها را به متصدی هتل یا مسافرخانه - کتبا " تذکر میداد و احياناً " تعهدی نیز از آنها برده اخذ مینمود . در بازرسیهای بعدی در صورتیکه نواقص بهداشتی قبلی کاملاً رفع نشده بود مراتب به شهرداری ناحیه مربوطه منعکس میگردد ، این شهرداری بود که بمنزله قوه اجرائیه انجام وظیفه میکرد و متصدی را به هر طریق ممکن ، ملزم به انجام دستورات بهداشتی مینمود .

در بعضی موارد نیز متخلفین به دادگاههای شهرداریها فرستاده شده و نسبت به تعداد و کیفیت نواقص ، جریمه های نقدی پرداخته یا بطرق دیگر مورد مؤاخذه قرار میگرفتند . این وضع تقریباً تا سال ۱۳۴۰ شمسی ادامه داشت .

در این سال با تغییرات مختصری در کار بازرسی بهداشتی بروسختتر ، دامنه فعالیت های آن افزوده شد . واکینهای بهداشتی ماهی در خدمت در محدوده شهر تهران از لحاظ کیفی و کمّی شرایط بهتری یافتند . این وضع تاکنون روبه بهبود بود . و هر ساله تعداد واکینها بیشتر شده و از افراد بهتر و واجد صلاحیت تشکیل

می‌توانید . این افراد اغلب دوره های بهداشتی را گذرانده و تجاربی اندوخته بودند .

در سال ۱۳۴۴ شمسی ، اداره کل مهندسی بهداشت وزارت بهداشت نیز گمبود گادر سرپرستی اکیپ های بهداشتی را تاحدی تاءمین نمود . هرفته رفته دایره بهداشت اماکن در اداره بهداشت محیطبهداری شهرداری آن زمان بوجود آمد .

با گذرنسبتاً وسیعی که ایجاد شد ، قهراً میبایست انتارات بیشتری داشت زیرا کیفیت و کمیت بازرسیها بهتر و نتایج نیکوتری در برداشت . اداره کل بهداشتی شهرداری با استفاده از بعضی اختیارات قانونی خود در مورد اماکن عمومی شهر مستقیماً اقدام به تعطیل و جلوگیری از گار بعضی از مسافرخانه های غیر بهداشتی نمود .

پوشیده نیست که ادامه این عمل تا چه حد در بهبود شرایط بهداشتی اینگونه اماکن تا تأثیر بسزائی داشت . تا اینکه در سال ۱۳۴۶ شمسی در جلسه مورخه -

۱۳۴۶/۷/۲۲ هیئت وزیران بر حسب پیشنهاد سازمان جلب سیاحان و موافقت - وزارت کشور و اجازه حاصله از اساسنامه قانونی آن سازمان ، مقررات و آئین نامه های مربوط به نظارت سازمان مذکور را در کنترل و درجه بندی هتلها با همگاری اداره بهداشت محیط مصوب و ابلاغ نمود . در حال حاضر اداره بهداشت محیط بهداشتی کل تهران (بهداشتی شهرداری سابق) و سازمان جلب سیاحان مشترکاً در وضع هتلها و کنترل آنها نظارت و دخالت مستقیم دارند . مسئولیت کنترل و نظارت در مسافرخانه ها بعهده ادارات بهداشت محیط و اماکن عمومی شهر بانی است . که باید دیگر تشریک

ساعی می نمایند .

۲- نظارت سازمان جلب سیاحان :

همانند امریکه قبلاً" اشاره گردید ، طبق تصویبنامه هیئت وزیران به شماره

۴۲۲۶۶ مورخ ۲۲/۷/۴۶ مسئولیت نظارت و کنترل هتل های سازمان جلب سیاحان

واگذار گردید . این تصویبنامه در ۱۲ ماده و ۸ تبصره تنظیم و ابلاغ شد . مطابق ماده

۳ این آئین نامه سازمان جلب سیاحان میتواند طبق آئین نامه شماره ۲۹۷۷۲ مورخ

۱۶/۹/۴۶ وزارت کشور مهمانخانه های سراسر کشور را درجه بندی نماید . بدین

طریق که یکی از درجه های لوکس ، چهارستاره ، سه ستاره ، دو ستاره ، یک ستاره را

برای هتل مورد نظر مشخص نموده و به کمیسیون مربوطه پیشنهاد نماید .

اعضا "کمیسیون مذکور مرکب از نمایندگان فرمانداری ، بهداشت ، شهرپانسی

یا ژاندارمری و شهرداری میباشد . در صورت تصویب درجه پیشنهاد شده ویراساس ماده

۲ آئین نامه ، درجه مذکور برای مهمانخانه تعیین خواهد شد . طبق ماده ۴ سازمان

مذکور میتواند در صورت انجام ندادن دستورات صادره توسط مقصدی هتل درجه سه

پیشنهاد شده را تنزل دهد . طبق ماده ۶ اشخاصی که بخواهند اقدام به ساختمان

یا تاسیس هتل نمایند باید قبلاً" موافقت سازمان مذکور را جلب کنند . سپس مراتب بـ

شهرپانسی ارجاع شده و موافقت نامه مربوطه تسلیم مقصدی میگردد . صدور پروانه ساختمان

مهمانخانه توسط شهرداری نیز باید با اجازه کتبی سازمان جلیبسیا خان باشد .
 طبق ماده ۱۰ تکمیل و مجهز نمودن هتل برای احراز درجه بالاتر باید با موافقت
 قبلی این سازمان باشد در غیر این صورت حتی با انجام تغییرات ضروری و تجهیز
 مهمانخانه نیز شناسائی درجه عالیتر برای آن الزامی نخواهد بود .

طبق ماده ۱۲ ، آئین نامه اماکن عمومی نیز در مواردیکه مفایرت با این -
 تصویب نامه نداشته باشد قابل اجرا است . در تعریفی که برای مهمانخانه در ماده
 ۱ آئین نامه ذکر شده چنین میگوید : " مهمانخانه محلی است که به قصد انتفاع
 برای پذیرائی مسافرتاً سیس گردیده است (اعم از هتل و متل) " . چون این تعریف
 کامل و گویا نبود ، بهمن جهت مورد ایراد بعضی از مواسسات قرار گرفت لذا هیئت -
 وزیران در جلسه مورخه ۲۵ / ۱۱ / ۴۸ تصویب نامه قبلی را بدین طریق تفسیر داده
 و اصلاح نمودند .

تعریف : " مهمانخانه محلی است که بقصد انتفاع برای پذیرائی مسافر
 و مشتری تا سیس میگردد و صاحب یا مدیر آن در قبال مبلغی معین ، محل خواب و
 در صورت داشتن رستوران ، غذا در اختیار مسافر و مشتری می گذارد . این تعریف -
 شامل گلیه هتلها ، پانسیونها ، مهمانسراها ، متلها و هر نوع تا سیس دیگری
 که دارای خصوصیات فوق الذکر باشد خواهد بود . این تعریف نسبتاً جامع است -
 بدین ترتیب گلیه مواسساتیکه شامل تعریف فوق میگردد نیز شامل آئین نامه های